

Nåde

av Linn Ullmann

Kjære publikum

” Det er ikke det at jeg er redd for å dø, jeg vil bare ikke være der når det skjer,” har Woody Allen sagt.

Døden er et tabubelagt tema, som vi snakker altfor lite om og tenker på hele tiden. Men Linn Ullmann snakker gjerne der andre tier. Med sin roman ”Nåde” tar hun oss med inn i det forbudte landskapet og gir oss et nærbilde av den døendes kamp og smerten og dilemmaene hos dem som står nær.

Å skape teater av romaner er ingen enkel øvelse. Regissør Marit Moum Aune har vist før at skjønnlitteratur kan få scenisk liv. Sammen med Liv Bernhoft Osa og Bjørn Skagestad har hun gått inn i den møysommelige arbeidsprosessen med ydmykhet og ærbødighet. Alle i teamet har gitt av sine egne erfaringer.

Hvem kan med hånden på hjertet si at ikke tanken på døden er der hver eneste dag? Ikke jeg i hvert fall. En sjelden gang kan en opplevelse, et musikkstykke eller et dikt gi et glimt av erkjennelse og forsoning med tanken på døden som et premiss for livet. For meg er ”Nåde” et slikt lysglimt.

Denne forestillingen er et hjertebarn - som tar opp livets store spørsmål. Jeg vil takke alle som har bidratt, men først og fremst Linn Ullmann, som skrev ”Nåde” og ga oss muligheten og tilliten.

Ha en god opplevelse.

A handwritten signature in black ink that reads "Ellen Horn".

Ellen Horn
Teatersjef

~~IKKE TIL HJEMLÅN
Nasjonalbiblioteket~~

 Nasjonalbiblioteket
Depotbiblioteket

En kjærlighetshistorie

- en samtale med Linn Ullmann

I din roman Nåde møter en vi kvinne som er sterk, men som lyver når hun ikke trenger å lyve. Vi møter en ektemann som er den svakere part i forholdet; han gråter, han slåss ikke, han er redd, samtidig som han stoler helt på hennes kjærlighet til ham. Det er vel i seg selv modig? Hvorfor har du valgt akkurat disse personlighetene i boken?

Det er ikke sikkert det er sånn at man velger personlighetene på forhånd. Personene, ja. Men personlighetene, hvem de egentlig er, avdekkes underveis. Det er vanskelig å si i ettertid hvem Johan og Mai var for meg før jeg begynte å skrive, men det er de som skaper historien og historien som skaper dem. De kunne jo ikke ha vært annerledes, for da ville vi jo ha snakket om en annen bok. Mai vil ha kontroll (det er kanskje derfor hun lyver uten grunn - for å skape en verden bare hun kan kontrollere?). Jeg er ikke uten videre enig i at han stoler helt på hennes kjærlighet til ham. For Johan er nettopp dette - mangel på tillit og kjærlighetens og språkets begrensninger - både en erkjennelse og en sorg.

Hvorfor griper dette oss så sterkt, på mange måter uavhengig av selve hovedtematikken? Boken har fått flotte kritikker over hele verden. Hva er det allmennmenneskelige her, tenker jeg. Hva tror du?

Det er kanskje ikke jeg som skal svare på dette spørsmålet, men helt sikkert er det at handlingen i Nåde beveger seg i et landskap alle kommer i kontakt med. Tapsfølelsen er en felles følelse, det å miste noen, seg selv eller en man er glad i, er noe vi alle har opplevd og opplever og vet at vi kommer til å oppleve igjen.

Du reiser store spørsmål som de færreste av oss behøver å ta hensyn til. Samtidig er det så mye sensualitet. Du snakker mye om lukt av svette, lukt av hår, lukt av oppvaskåpe,

nærhet og berøring. Få ”store”, religiøse, filosofiske, juridiske, medisinske eller idéhistoriske referanser. Hva er denne sensualiteten uttrykk for?

Jeg er vel ganske uenig i spørsmålsstillingen. For det første tror jeg omtrent alle reflekterer over sin egen og andres død: Hvordan vil jeg dø? Hvordan vil jeg at den jeg elsker, skal dø? Nåde er dessuten full av referanser og assosiasjoner til annen litteratur, musikk, film og bilder. Å skrive er å være i en kontinuerlig samtale med andre verker. Jeg gjorde også mye bakgrunnsarbeid før jeg begynte å skrive denne boken, ikke minst av medisinsk, religiøs, juridisk og filosofisk art. Nåde handler jo også om hvordan et samfunn ser på sykdom og død, hvordan vi forholder oss til eksistensielle begreper som verdighet og svakhet, skråsikkerhet og tvil, makt og avmakt - og tro. Apropos dette å forholde seg til andre verker og uttrykk: Da jeg begynte å skrive Nåde, så jeg for meg en tom scene, og på den scenen var det en mann og en kvinne som danset, langsomt, vondt, tett, fra en scenekant til en annen. Og så: Når de er kommet til veis ende, snur de seg og danser i motsatt retning. Kroppen - og hvordan den beveger seg - spiller en rolle i alle bøkene mine. Og det er kanskje her sensualiteten kommer inn. Nåde er en fortelling om to mennesker som elsker hverandre, som berører hverandre på alle måter, alle steder, som vet om hverandre. Dette er først og fremst en kjærlighetshistorie. Det har jeg alltid ment.

av Steinar Vestli

Nåde

Av Linn Ullmann

Dramatisert av Marit Moum Aune

Johan **Bjørn Skagestad**

Mai **Liv Bernhoft Osa**

Regi **Marit Moum Aune**

Scenograf og kostymedesigner **Åse Hegrenes**

Lysdesigner **Hans-Åke Sjöquist**

Lyddesigner **Lars Årdal**

Maskør **Helge Bjørnå**

Masker **Helge Bjørnå, Grete Larssen, Åse Hegrenes**

Koreografisk assistanse **Ingrid Lorentzen**

Dramaturg **Tine Thomassen**

Inspisient/turnéleder **Ole Lillo-Stenberg**

Insp. ass. i prøvetiden **Astrid Knutsen Hårstad**

Bemanning på turné:

Oppsetningsleder **John Grønvold**

Lys **Chrisander Brun**

Lyd **Lech Janowski**

Rekvisitør **Camilla Charlotte Hansen**

Kostyme/masker **Helge Bjørnå**

Suffli i prøveperioden **Ingunn Five Gjerde**

Musikk: J.S. Bachs cellosuiter, cello Jian Wang: Arioso (Adagio i G) fra Kantate BWV 156 og Suite for cello (solo) nr. 1 i G, BWV 1007, preludium. Beethovens pianosonater: Sonate nr. 23 Appassionata i F-dur II. Arvo Pärt: An den Wassern zu Babel. Evert Taube: Maj på Malö.

Utgitt av Riksteatret, Gullhaug torg 2, 0484 Oslo.

Telefon: 24 14 42 00. www.riksteatret.no.

Ansvarlig utgiver: Riksteatret v/ Ellen Horn.

I redaksjonen: Marit Moum Aune, Tine Thomassen, Steinar Vestli (red.)

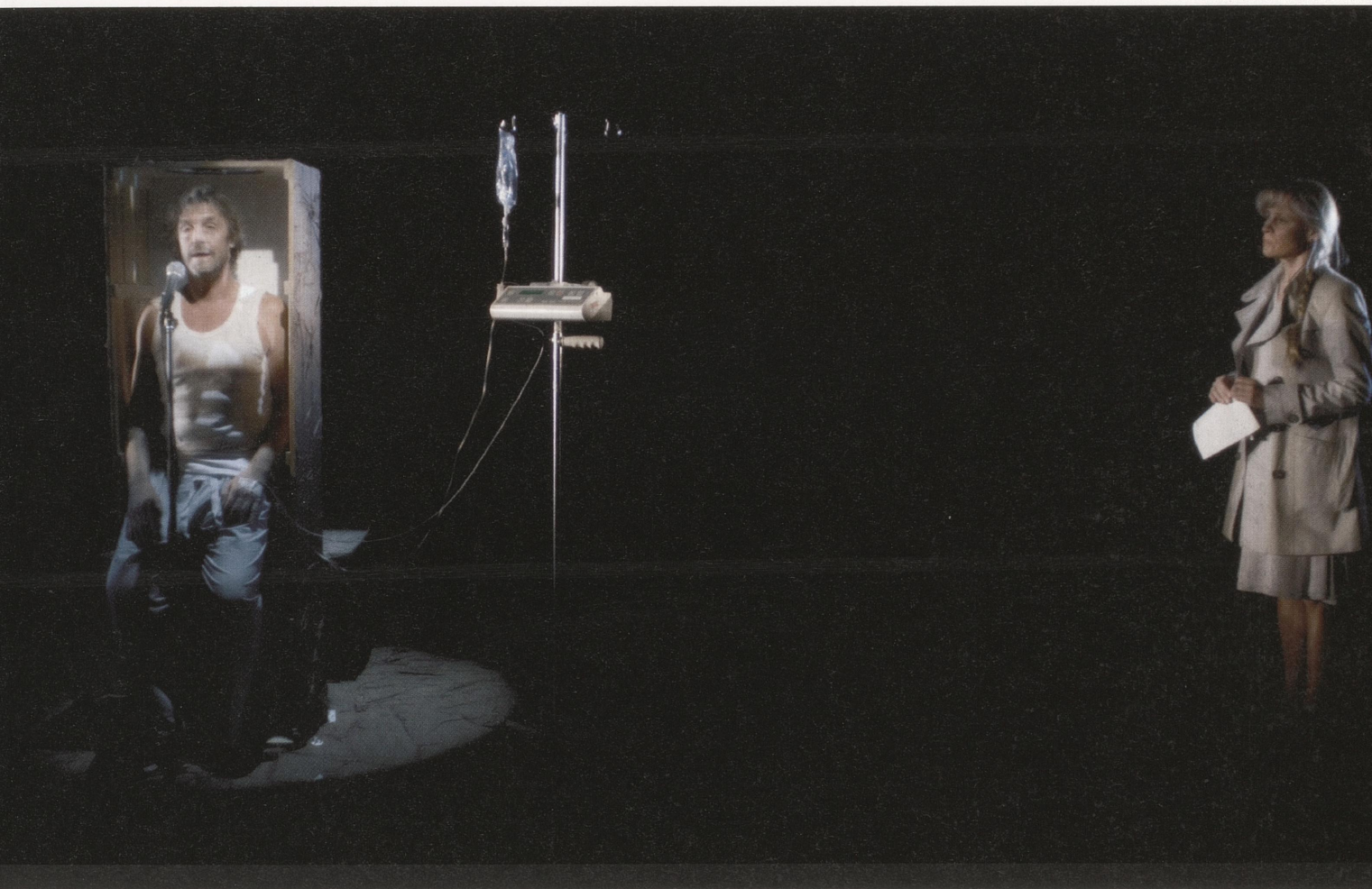
Tepper er produsert og malt av Nina Seim, maler ved Den Nationale Scene i Bergen. Dekorasjoner, kostymer, rekvisitter, masker, lys og lyd er produsert ved Riksteatret under ledelse av verksmester Hilde Leikvoll, leder for lys- og lyd-avdelingen Espen Solum, leder for dukke-, rekvisitt- og tapetserverkstedene Dan Christiansen, leder for systuen Mette Gøransson og leder for maske-avdelingen Helge Bjørnå. Grafisk design: Lise Juvet. Fotograf: Erik Berg. Opplag: 2 500. Trykk: Borg as

Forestillingen varer i ca. 1 t. 20 min. u. pause

Uppremiere i Sandnes 2. mars 2007

Livet er et usikkert prosjekt

Verden er ikke noe enkelt sted å være. Vi kan oppleve varme og nærhet, men også ensomhet og kulde. Urettferdig og usikkert er det hele tiden. Utgangen er gitt, og dødens realitet må vi på en eller annen måte forholde oss til. Det er en stor utfordring å finne seg best mulig til rette i livet. Ikke for at dødens smerte skal lindres, men for at livet kan leves fullt ut.

Både litteratur og teater kan, i tillegg til å underholde oss, stimulere til refleksjon omkring de sentrale temaene i livet. Noe av det lureste du kan gjøre for deg selv og andre, er å bli god til å ta avgjørelser under tvil. Alternativet, som er å søke 100 % sikkerhet, fører erfaringsmessig til mye frustrasjon, formålsløs grubling over uløselige problemstillinger og stort tids- og energitap. Enten du forsøker å bli 100 % sikker på at du er fullstendig frisk, at andre mennesker liker deg, eller at barna dine ikke rammes av noen ulykker, så blir grubling og bekymring om dette som å betale renter på et lån du ikke har fått.

Hvordan kan man tette igjen slike unødvendige energisluk? Du kan velge en bevisst stil når du skal ta avgjørelser. Skal du gjøre unntaket til hovedregel, slik mange katastrofetenkere har for vane, eller vil du velge det mest sannsynlige scenarioet? Evnen til å skjære igjennom i en usikker situasjon er utrolig god å ha. Tenk litt over det engelske ordet "decide". Suicide er selvmord, homicide er mord. Hva dreper du når du "decide"? Du dreper tvilen. Selv om den er der, lar du den ikke styre deg, den skyves til side. Trangen til å skulle bli helt sikker før vi handler, fører ofte til handlingslammelse.

Det som styrer måten du tar avgjørelser på, og derfor også dine følelser, er dine grunnholdninger til deg selv, din historie, døden, andre mennesker, fremtiden, livets usikkerhet og bekymring. Hvordan ser du på deg selv? Driver du mye med selvsabotering, mer eller mindre systematisk nedrakking og undervurdering av hvilke fremtidige situasjoner du eger deg for og kan klare å mestre? Eller er du så begavet at du har fått overdrevne forestillinger om egne evner og ufeilbarlighet?

Hva med din historie, ditt liv frem til i dag? Selv de som har opplevd svære traumer, overgrep eller grov menneskelig svikt, har ansvar for å ikke bli værende i offerrollen. Man kan ikke velge

fortid, men man kan velge hvilken holdning man vil ha til den. Bitterhet kan være en normal, forbigående posisjon, men ikke noe godt sted å bli værende. Det blir som å drikke gift og håpe at en annen skal dø! Holdningen til døden er sentral i livet. Å være villig til å være dødelig er antakelig et bedre valg enn det motsatte, å forsøke å få kontroll på den.

Vi vil alle ha kontroll i livet, men det er ikke tilrådelig å bruke mye krefter på å kontrollere faktorer som er prinsipielt ukontrollerbare. Til disse hører døden. Vi lever for og med de andre, i familie og vennekrets. Det er normalt og legitimt å ville bli likt og satt pris på, men ikke å være avhengig av det. Du får aldri vite med sikkerhet hva de andre tenker og mener om deg. Da må du finne en balanse mellom selvstendighet og avhengighet av dem.

Ingen får applaus og anerkjennelse hele tiden. Fremtiden, om den i det hele tatt kommer, er kanskje det mest usikre av alt. Hvor mye skal du bekymre deg for den? De som ikke tåler usikkerhet, har et kjempeproblem. Faktisk er de på feil klode! Man kan imidlertid bestemme seg for ikke å ta noen problemer på forskudd. Broer man aldri kommer til, behøver man heller ikke kryse.

Det kan være lurt å ha en generell beredskap for at alt kan skje, men det er ikke nødvendig å tippe hva og foreberede seg spesifikt på dette. Noen argumenterer med at de vil være forberedt på det verste, som en måte å ta brodden av tragedien på. Problemet er at man kan forberede seg på feil ting, og dessuten er det kanskje slik at ekte katastrofer ikke lar seg mildne. Døden er en fiende, og vi må hver enkelt finne vår måte å møte den på.

Av Ingvard Wilhelmsen, psykiater, Institutt for indremedisin, Universitetet i Bergen.

“Johan og hunden hans, Charley var på tur rundt Sognsvann. Midtveis på turen støtte de på et ungt par som satt ved vannkanten og grilltet. Den unge kvinnen var kledd i en blomstrete, stroppløs kjole, og den unge mannen, som var svært kraftig og sikkert likte å vise seg frem, var naken fra midjen og opp. Da Charley haltet mot ham, fristet av grillpølsen som dinglet mellom fingrene hans, reiste den unge mannen seg og sparket Charley i siden. Charley stønnet, slik en hund faktisk stønner når den kjenner smerte, og falt sammen.

Johan sto et stykke unna. Han så alt sammen. Hunden som ble sparket, som stønnet og forsøkte å reise seg igjen, den unge muskelbunten med en pølse som dinglet mellom fingrene og et glis rundt munnen. Og Johan visste at det var nå han skulle gjort det. Akkurat nå. Det var nå Johan Sletten skulle vist verden hva han var god for. Det var nå han skulle marsjert bort til muskelbunten og kjæresten hans og forsvart den forsvarsløse gamle hunden sin. Han skulle marsjert bort til dem, revet pølsen vekk fra muskelbuntens pølsefingre og slått ham rett ned. Faen! Marsjert bort og forsvart hunden sin som lå på bakken og stønnet. Men Johan gjorde ingenting. Han tok i stedet to skritt tilbake og gjemte seg bak et tre ... og røpte med sprukken røst på hunden sin. Stille, stille ... for ikke å vekke anstøt og forargelse. Stille! Bare akkurat høyt nok til at en gammel hund ville kunne høre sin herres stemme og reise seg, luske sin vei og finne ham.”

Fra Nåde av Linn Ullmann.

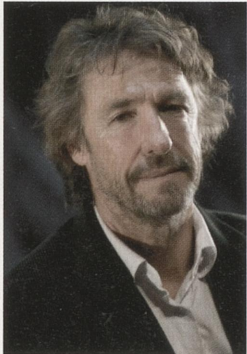
”Han hadde alltid tenkt på Mais hender slik, som gode hender. Rolige hender. Hun som alltid ellers var så rask, kunne plutselig legge seg helt inntil ham. Det var måten hun strøk ham over kroppen, håndens langsomme bevegelse på skrå over magen og ned, måten den sluttet seg om pungen på, og at det var så langsomt, at det var så lekende langsomt. Ikke støtvis og klossete og hardt. Andre kvinner hadde ikke hender. Bare Mai hadde hender.”

Fra Nåde av Linn Ullmann.

Liv Bernhoft Osa startet sin skuespillerkarriere ved Nationaltheatret i 1979 og har her tolket over 40 roller fra klassikere til moderne dramatik. Hun har også vært tilknyttet Det Norske Teatret, Oslo Nye Teater, Den Nationale Scene og Fjernsynsteatret. I de siste årene har vi kunnet oppleve henne i den kritikerroste Vinterforvaring av Lars Norén, Svevn av Jon Fosse og Blodbryllup av Lorca. Høsten 2006 spilte hun bl.a. i Byggmester Solness på Nationaltheatret. Mange vil huske Liv Bernhoft Osa fra TV-serien Vestavind. I 2004 spilte hun i Aksel Hennies film UNO. Liv har mottatt bl.a. Gösta Ekman's Ærespris og Skoleteatrets Bjørnsonpris (1986). Sist hun spilte sammen med Bjørn Skagestad var som Sonja i Tsjekhovs Onkel Vanja i 1995.

Bjørn Skagestad debuterte på Det Norske Teatret i 1969 og har vært tilknyttet Nationaltheatret siden 1987. På Nationaltheatret har han bl.a. tolket mange Ibsen-roller, som Eilert Løvborg og Assessor Brack i Hedda Gabler og Helmer i Et dukkehjem, Hjalmar Ekdal og Grosserer Werle i Vildanden; tittelrollene i Goethes Faust og i Tsjekhovs Onkel Vanja, Gustav i Kreditorer av Strindberg og sist Ray i Blackbird. Ved siden av mange teaterroller har han medvirket i en rekke filmer, bl.a. Kristin Lavransdatter, der han spilte Erlend, og i TV-seriene Vestavind og Sejer - se deg ikke tilbake. Skagestad hadde sin første rolle på Riksteatret allerede 1972: her han har spilt både i Victoria og Kameliadamen, og vi husker ham senest som Johannes Rosmer i Ibsens Rosmersholm (Nationaltheatret på turné med Riksteatret) og My Fair Lady, der han spilte Professor Henry Higgins. Skagestad fikk Radioteatrets Blå fugl i 1991 og Per Aabels Ærespris i 1998.

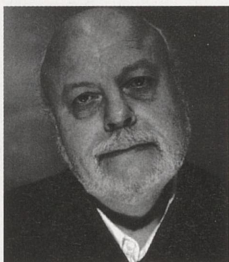
Marit Moum Aune

Regissør Marit Moum Aune fra Trondheim står bak et stort antall forestillinger ved de fleste norske scener. Hun er en regissør med stor spennvidde, og har arbeidet med film, opera, TV, radio, dans og teater. Riksteatrets publikum husker henne bl.a. for Tennessee Williams Glassmenasjeriet (2004) og Ibsens Gjengangere (2005). Moum Aune fikk sitt store gjennombrudd i 2000 da Nationalteatret satte opp hennes dramatisering av Dag Solstads Genanse og verdighet. Stykket ble hedret med Hedda-prisen og Skandinavisk Nasjonalteaterpris. Det er altså ikke første gang hun dramatiserer en roman for scenen. Det siste prosjektet til Marit Moum Aune var teateroppsetningen av Bjørn Eidsvågs/Olaug Nilssens Skyfri himmel på Rogaland Teater sesongen 2006/2007.

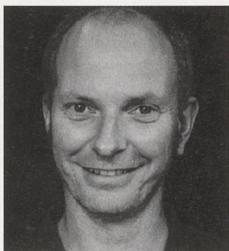
Åse Hegrenes

Åse har arbeidet på de fleste teatre i landet. Av sentrale produksjoner kan vi nevne Jeppe på Berget på Det Norske Teatret og Rogaland Teater - en forestilling som også ble satt opp i Eritrea (!), Anne Franks dagbok på Hålogaland Teater, Gjengangere på Teater Ibsen, Medmenneske på Rogaland teater, og flere produksjoner på Riksteatret: Ettermiddag av Jon Fosse og Den 25. timen av Per Olov Enquist. Sist høst gjorde hun Samson og Roberto på Den Nationale Scene. Åse Hegrenes har mottatt en rekke priser, som Norsk Teaterlederpris for scenografi og kostyme til Hellemyrsfolket på Den Nationale Scene i 1992. Hun gjorde scenografien og kostymene til Dødsvariasjoner på Nationalteatret i 2002, noe hun fikk Skandinavisk Nasjonalteaterpris for. Åse Hegrenes er utdannet i Finland og Sverige.

Hans-Åke Sjöquist

Hans-Åke har arbeidet som lysdesigner i 40 år, og er gjennom sitt firma Candela Design flittig brukt ved Europas teater- og operascener og har bl.a. gjort en rekke produksjoner på Kungliga Operan og Dramaten i Sockholm. Han har også gjestet Norge en rekke ganger. Siden 1985 med bl.a. Merlin, Hamlet og Black Rider på Det Norske Teatret, Kong Lear, Kolbes reise og Byggmester Solness på Nationalteatret, Othello, Falstaff og Den glade enke på Den norske Opera, og her på Riksteatret med Scener fra et ekteskap basert på Ingmar Bergmans TV-produksjon av samme navn. Han har også jobbet med Bergman selv på Kungliga Operans oppsetning av Bakkantinnene. Hans-Åke er aktuell i år med Trubaduren på Festningen i Halden, og Maskerade med premiere i Kristiansand.

Lars Årdal

Lars har vært lydtekniker på Riksteatret siden 1992, og har siden arbeidet som lyddesigner og komponist i en lang rekke teater-, musikal- og danseproduksjoner. Spesielt tett har samarbeidet vært med vår internasjonalt kjente koreograf Jo Strømgren. Siden 1997 har Lars turnert i flere land med hans produksjoner, og laget lyd-design til filmen Mot Moskva (2003). Lars var lydprodusent til Riksteatrets oppsetning av Tennessee Williams Glassmenasjeriet i 2004, der Nils Petter Molvær laget musikken, og til Ibsens Gjengangere i 2005.

07-15

Våren 2007 på Riksteatret

Tolvskillingsoperaen

av Bertolt Brecht og Kurt Weill

"En prima versjon av Tolvskillingsoperaen" VG -
terningkast 5

Helt besatt

av Becky Mode

Vanvittig morsomt med multitalentet Bjarte
Hjelmeland i 32 roller!

"Det er bare til å gi seg over" Dagbladet

Karius og Baktus

av Thorbjørn Egner

Gjør deg klar til en reise inn i Egners magiske
tannunivers!

I det förflutna

av Ingun Bjørnsgaard Prosjekt

Ny danseforestilling fra en av Norges mest
anerkjente koreografer.

"Vakkert om minner (...) Dette er kunst
som beveger kropp og sjel" Dagbladet

Kan man skape fred i verden ved å gå i teatret?

Det finnes større konflikter i verden enn den i "Et dukkehjem". Konflikter så store at de ender i kriger hvor uskyldige mennesker dør. Hva skal man da med noe så trivielt som teater? Kanskje dette: En forfatter av Ibsens format kan få oss til å se virkeligheten på en annen måte. Hans dramaer kan gjøre oss

i stand til å forstå våre egne litt bedre. Gjennom Nora og Torvald kjenner vi igjen hvordan konflikter oppstår, også de i samfunnet rundt oss. Og kanskje ser vi lettere hvordan de kan unngås. Vi i DnB NOR er stolte av å samarbeide med både Riksteatret og Nobels Fredssenter. Fordi de på hver sin måte sier

noe viktig om den verden vi lever i og hvordan vi kan forstå litt mer av den. Og fordi dette samarbeidet også inspirerer oss i vår hverdag. Slik at vi blir enda bedre til å gjøre det vi kan best.

Stolt sponsor av mangfoldet.

GLOBAL FOUNDING PARTNER

Nobel Peace Center
Nobels Fredssenter

R
RIKSTEATRET

DnB NOR

Depotbiblioteket

07sd 12 711

02-03 SANDNES	14-04 STJØRDAL
03-03 LYNGDAL	15-04 MELHUS
04-03 KVINESDAL	16-04 VERDAL
05-03 KRISTIANSAND	18-04 STEINKJER
06-03 EGERSUND	19-04 NAMSOS
08-03 HAUGESUND	20-04 MOSJØEN
09-03 BØMLO	21-04 MO I RANA
14-03 VIKERSUND	22-04 BODØ
15-03 NOTODDEN	25-04 TROMSØ
16-03 NØTTERØY	26-04 ALTA
19-03 LILLEHAMMER	28-04 VADSØ
20-03 JESSHEIM	02-05 ÅL
21-03 LARVIK	03-05 FAGERNES
22-03 GRIMSTAD	04-05 OTTA
23-03 ARENDAL	05-05 OPPDAL
24-03 RISØR	06-05 SURNADAL
26-03 HORTEN	07-05 MOLDE
27-03 GJØVIK	09-05 ÅLESUND
28-03 ELVERUM	10-05 ØRSTA
29-03 DRAMMEN	11-05 FLORØ
10-04 ASKIM	12-05 FØRDE
11-04 SKIEN	13-05 SOGNDAL
13-04 RØROS	

RIKSTEATRET

DnB NOR

